

Bediüzzaman'a Göre Şûranın Siyasî Yansımaları

Recep Ardoğan

[Doç. Dr. Sütçü İmam Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi]

Giriş

Bediüzzaman Said Nursi'nin eserleri arasında "Münazarat"ın önemli bir yeri vardır. Bu eser, Osmanlı Devleti'nde meşrutiyete geçme sancılarının yaşandığı bir dönemde istibdadın yanlış ve zararlı, meşrutiyetin doğru, yararlı ve gerekli bir yöntem olduğunu çeşitli temellendirmelerle ortaya koymaktadır. Meşrutiyetin temelinde Kur'an'da sosyal bir ilke olarak önem verilen şûranın uygulamaya geçirilmesi olduğunu vurgulamaktadır.

Şûra, Kur'an-ı Kerim'de iki ayette emredilen bir ilke olarak karşımıza çıkar:

"...(Yapacağın) işlerde onlara da danış, bir kere de azmettin mi, artık Allah'a dayan..."¹

"...Onların işleri de kendi aralarında şûra ilemdir..."²

Bu ayetlerden ilkinde, meşveret emredilirken ikincisinde şûra, Müslümanların özellikleri (görevleri) arasında sayılmaktadır. Buna göre, Müslümanların sorunları ilgili kişilerin görüşlerini dikkate alarak, birbirlerinin bilgi, fikir ve tecrübelerinden yararlanarak çözüm üretmeleri gerekir. Bu sorumluluğun yerine getirilmesi, bir hakkı da teslim etmek demektir: Kendi geleceklerini belirleme. Tersinden ifade edersek, kendi geleceğini belirleme hakkı, karar alma süreçleri, ilgili kişilerin ve toplulukların iradelerini dikkate almayı gerektirir. İslam Peygamberi'nin teşvik ve uygulamaları da şûrayı emreden ayetler doğrultusunda olmuştur. O, Müslüman toplulukların ileri gelenleri ve sözüne itibar edilenlerle ve ilgili oldukları konularda diğer Müslümanlarla daima istişare etmiştir.

1- Al-i İmran, 3/159.

2- Şûra, 42/38.

Bediüzzaman hürriyet ile meşvereti adeta bir madalyonun iki yüzü görmektedir. Çünkü meşveret, gerçekte özgür insanların izleyebileceği bir yöntemdir. Eğer özgürlük, imanın bir gereği ve bir sonucu, kısaca hassesi ise meşveret de aynı imanın bir meyvesidir. Başkalarının bilgi, düşünce önerilerine ihtiyacı olmadığı düşünün kimse, meşveretten kaçınır.

1. Şura ve Bireysel Özgürlük

Özgürlükten söz edildiğinde, moral bir anlam yüklediği durumlar dışında, genellikle bireysel özgürlük anlaşılır. Bireysel özgürlük, özellikle günümüzde siyasi anlama sahip bir kavramdır, tıpkı, insan haklarının bireysel ve siyasi bir kavram oluşu gibi.

Özgürlük ile irade arasında sıkı bir bağ vardır. Özgür olmak için ilk şart irade sahibi olmaktır. İradesi, nefis, harici şartlar ve başka iradeler tarafından sınırlanan bireyin özgürlüğü de sınırlanmış demektir. Ayrıca kişinin iradesini davranışa dönüştürebilmesi ve buna saygı gösterilmesi de gerekir. Bu nedenle bireylerin iradelerinin dikkate alınmadığı; bireyler adına ama onların iradelerinin aksine karar ve uygulamaların görüldüğü bir yerde özgürlük tam olarak var olamaz; birey de var oluşunu gerçekleştiremez veya potansiyellerini yeterince kullanamaz. Bu nedenle istibdat, özgürlüğü kısıtlarken şuranın açılım ve uzanımlarının en iyi bir şekilde görüldüğü ortamda özgürlükleri genişletir. Örneğin sivil toplumun çeşitlendiği ve siyaset sürecine katıldığı ortam böyledir. Özgürlük, demokrasi fikrini geliştirdiği gibi demokrasi de özgürlük fikrini geliştirir. Bu konuda Bediüzzaman şöyle demektedir: "...Zirâ meşrûtiyet hükûmete düştüğü vakit, fikr-i hürriyet meşrûtiyeti her vecihle uyandırır. Her nevide, her tâifede onun sanatına âit bir nevi meşrûtiyeti tevlid eder. Hattâ ulemâda, medârîste, talebede bir nevi meşrûtiyeti intâc eder. Evet, her tâifeye ona mahsus bir meşrûtiyet, bir teceddüt ilhâm olunuyor. İşte, şu arkasında şems-i saadeti telvih eden ve temâyül ve incizap ve imtizâca yüz tutan lemeât-ı meşverettir ki, bana meşrûtiyet hükümetini bu kadar sevdirmiştir."³

Bediüzzaman hürriyet ile meşvereti adeta bir madalyonun iki yüzü görmektedir. Çünkü meşveret, gerçekte özgür insanların izleyebileceği bir yöntemdir. Eğer özgürlük, imanın bir gereği ve bir sonucu, kısaca hassesi ise meşveret de aynı imanın bir meyvesidir. Başkalarının bilgi, düşünce önerilerine ihtiyacı olmadığını düşünen kimse, meşveretten kaçınır. Meşveret sosyal ve siyasal alanda insanın değerini teyit eder, insana hürriyetini kazandırır. Meşveret yöntemiyle birey, fikirlerini ifade etmeye, iradesini kullanmasını başlar. Sadece dikte edilen fikirlerle hayatının belirlenmesi yerine kendi fikrini ifade ederek ve karar sürecine katılarak toplum olarak geleceğini belirleme imkânına kavuşur.

Meşveretin önündeki önemli engel, imanla uyuşmayan kibir ve bençilliktir. Kibir, insanla haklarının kavramsal temellerinden eşitlik ve özgürlük önünde de bir engel oluşturur. Kendini başkalarından üstün görmenin bir adım ilerinde başkalarının kendisiyle eşit olmadığı ve dolayısıyla kendisiyle aynı haklara sahip olmadıkları veya kendisi kadar hak ve özgürlükleri bilinçli ve doğru kullanmadıkları ve kullanamayacakları fikri vardır.

2. Çoğulcu Toplumda Uzlaşma Yolu Olarak Meşveret

Ulaşım ve kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler, iş ve eğitim amaçlı göçler ve başka etkenlerle kentlerde çok çeşitli kültür, zihniyet ve inançlara sahip insanların yaşamaya başladığı günümüzde çoğulculuk ve uzlaşımın önemi daha da açık hâle gelmiştir. Aslında sosyal çoğulculuk ve uzlaşım için önemden ziyade olmazsa olmaz bir gereklilik söz konusudur. Bu nedenle bir arada barış içinde yaşayabilmek için çeşitli sosyal grupları farklılıklarıyla tanımak, onlarla ortak

3- Said Nursî, "Münâzarât", 31. Bu makalede Risâle-i Nûr Külliyyâtı (Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2003) bas-kısından yararlanılmıştır. Bundan sonraki atıflarda Bediüzzaman'ın eserleri tırnak içinde verilecek, tekrardan kaçınmak üzere külliyyat ayrıca zikredilmeyecektir.

değerler üzerinde iletişim kurmak, ortak paydalar etrafından hareket etmek gerekir. Bunun için de çeşitli araçlarla topluluklar arasında diyalog ve görüş alışverişinin sağlanması önemlidir.

Toplumların yozlaşma, çözülme ve çöküntüye uğramalarının temel nedenlerinden biri tüm düşünce ve çabalarını kişisel çıkarları ve grup menfaatleri üzerinde yoğunlaştırmalarıdır. Bu, siyasi kavgaların ve toplumların geri kalmalarının temelinde de aynı olguyu görebiliriz. Aslında asabiyet ve unsuriyet de insanın bu olumsuz tutumunun dar bir fikrî çerçeveye aktarılmasından ibarettir. Bu fikrî çerçeve genişledikçe ve ıslah oldukça ümmetin ve insanlığın problemleri ile ilgilenmeye, ileri hedefleri bireysel çıkarlarla belirleme yerine yüce gayelerle belirlemeye yönelir. Burada şûra yöntemi insanların elinden tutar; onları konulara geniş açıdan, farklı zaviyelerden bakmaya; karmaşık sorunlara ortak çözümler bulmaya yönelir. Bu konuda Bediüzzaman, “[Meşveret,] Üç yüz milyondan ziyâde ehl-i İslâmı bir aşiret gibi birbirine rapteder; siz de o râbıtayı muhâfaza ediniz. Zirâ meşveret perdeyi attı; milliyet göründü, harekete geldi. Milliyet içinde İslâmiyet ışıklandı, ihtizâza geldi. Zirâ milliyetimizin rûhu İslâmiyettir; hakiki ve nisbî ve izâfiden mürekkeptir. Başka millete benzemiyoruz.”⁴ demektedir.

“Asya kıtasının ve istikbalinin keşşafı ve anahtarı şûradır.”⁵ “İslâmiyet’in bahtını, Asya’nın talihini açacaktır. Size müjde. Bizim devleti ömr-ü ebediye mazhar eder. Milletın bekâsıyla ibkâ edecek; siz daha me’yus olmayınız. Bir ince tel gibi her tarafa hevâ ve hevesin tehyîci ile çevrilmeye müstaid olan rey-i vâhid-i istibdâdî lâyetezelzel bir demir direk gibi, lâyetefellel bir elmas kılıncı gibi olan efkâr-ı âmmeye tebdil eder; siz de, sefîne-i Nuh gibi emniyet ediniz.”⁶

Aslında meşveret halkasının genişlemesi, insanlığının ufkunun genişlemesine paraleldir. “...taifeler ve kıtalar dahi o şûrayı yapmaları lazımdır ki üç yüz, belki dört yüz milyon İslam’ın ayaklarına konulmuş çeşit çeşit istibdatların kayıtlarını, zincirlerini açacak, dağıtacak, meşveret-i şer’iyye ile şehamet şefkat-i imaniyeden tevellüt eden hürriyet-i şer’iyyedir.”⁷ Bediüzzaman, getireceği güzel sonuçlardan dolayı “kıtaların meşveretinden” söz etmiş, yani meşveret sistemi genişledikçe her tür sorunun azalacağını söylemiştir. Bunun “Küresel ölçekte şûra” tasavvuru olarak nitelendirebiliriz.

Burada dikkat çekilmesi gereken bir nokta da İslamiyet’te, esasların vaz’edilmiş; o esaslardan alınacak hükümlerin veya onlar üzerine bina edilecek fîrûâtın akılların meşveretine bırakılmış olmasıdır.⁸ Bir medeniyet dini olan İslam açısından olması gereken, adil (vasat) bir toplum ve adil bir düzendir. Bugün siyaset konusunda Müslümanların, İslam’ın ilke ve kurallarıyla çatışmayacak modern hukuktaki genel ilkeleri ve çağdaş siyaset biliminin verilerini kullanmaları kaçınılmazdır. Müslümanların adil bir yönetim ve bir medeniyet tasavvuru oluşturabilmeleri için de felsefe, siyaset, hukuk, iktisat, uluslararası ilişkiler, tarih, sosyoloji, antropoloji gibi çeşitli ilim ve meslek dallarına ait birikimlerden ve tecrübelerden yararlanmaları gerekir. Bunu gerçekleştirecek süreçte belirleyici yöntem yine şûradır. Adil bir yönetimi ve insanlık medeniyetini gerçekleştirecek yapılanmanın nasıl olacağı Müslüman ilim ve siyaset adamlarının da yer aldığı çeşitli forumlarda, şûra faaliyetlerinde tespit edilebilir. Burada Müslüman bilinç açısından hikmetin, bulunduğu anda dirayetle

Dikkat çekilmesi gereken bir nokta da İslamiyet’te, esasların vaz’edilmiş; o esaslardan alınacak hükümlerin veya onlar üzerine bina edilecek fîrûâtın akılların meşveretine bırakılmış olmasıdır.

4- Said Nursî, “Münâzarât”, 23-24.

5- Said Nursî, “Hutbe-i Şâmiye”, 355.

6- Said Nursî, “Münâzarât”, 23-24.

7- Said Nursî, “Hutbe-i Şâmiye”, 355.

8- Said Nursî, “İşaratü'l-İcaz”, 167.

“Asl-ı şeriatın hakikî yolu, gerçek meşru meşrutiyettir.” diyen Bediüzzaman’a göre, meşrutiyetin açılımı cumhuriyet ve demokrasi- dir. Bu da adalet, meşveret ve kuvvetin kanunda toplanması ilkele- rini içermektedir. Dolayısıyla meş- veret ilkesinin açılımı, meşruti- yetten cumhuri- yete, demokrasiye, hukukun üstün- lüğüne dayalı demokrasiye kadar uzanmakta, in- sanların bilgi ve tecrübeleri geliştikçe meşveret de sistemleşmektedir.

benimsenmesi gereken bir değer olduğunu hatırlatalım. Dolayısıyla, İslam’ın ilkelerine ve gerçekleştirmeyi amaçladığı maslahatlara aykırı olmamak kaydıyla, özgürlük, adalet, barış ve düzeni sağlamaya en elverişli olanı tespit etmek için insanlığın bilgi birikiminden yararlanmak gerekir. Meşrutiyet, demokrasi, sosyal hukuk devleti gibi kavramlar da bu şekilde değerlendirilmelidir.

Dolayısıyla şûra, zaman içinde gelişecek bir ilkedir. Bunu meşveret ve şûranın, tarihsel süreçte meşrutiyet, cumhuriyet ve demokrasiyle ilişkilendirilmesinden çıkartabiliriz. Bediüzzaman’ın meşrutiyet için “Ancak on kısımdan bir kısmı size gelebilmiş...”⁹ ifadesi de aslında onun meşrutiyeti de dar bir siyasi sitem olarak değil süreç içinde açılımları görülecek bir ilke olarak düşündüğünü gösterir.

3. Açılımlar: Meşrutiyet, Cumhuriyet ve Demokrasi

Şûra, istibdatın karşıtı, hayati bir ilkedir. ‘İstibdat’, kelime anlamıyla kişinin tek kalması, görüşün ferdî olmasını ifade eder. Toplumu ilgilendiren konularda bir kişinin tek başına karara verme ve bireysel kararını uygulamaya geçirme hakkına sahip olması otoriteryenliğe ve despotizme yol açar. Oysa despotizm, hakikatin tebliğinde bile kaçınılması gereken bir tutumdur.¹⁰ Bu da dolaylı olarak yöneticiye yönetimi tek başına istibdat yoluyla elinde bulundurmak hakkını veren bir yapılanmayı tasvip etmez. Devlet yöneticisi, insanlar üzerinde vesayet sahibi olmadığına göre, kendi başına onlar adına en doğru kararı verme hakkına sahip görülemez.

Şûra, uygulamada birden fazla kişiyi gerektirdiği için sosyal bir ilkedir. Ancak sosyal alanla ilgili her ilkenin siyasi alana yansımaları vardır. Çünkü toplumun varlığı, bir düzen ve liderliği gerektirir, bundan dolayı da siyaset topluma içkin bir olgudur.

Şûra, toplumsal sorunlarla ilgili olarak kamuoyuna başvurma ve toplumun genel görüşü yönünde karar almanın önemli bir yoludur. O, insanların self-determinasyon yani geleceğini belirleme hakkını kullanmanın; siyasal katılımın çeşitli şekillerde somutlaşabilecek ve sistemleşebilecek temel yöntemlerinden biridir. Kısaca, sosyal hayatın her alanında başvurulması gereken bir yöntem, farklı açılımları olan bir ilkedir. Bu ilkenin açılımları farklı zamanlarda; çeşitli alanlarda; uygulayıcılarının bilgi, fikir ve tecrübelerine göre muhtelif biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan şûra farklı uzanımlara, değişken ve gelişen açılımlara sahip çekirdek bir ilkedir. Onun siyasi alana aktarımı, açılımlarından yalnızca biri ama en önemlisidir.

Bediüzzaman da meşvereti çekirdek bir ilke olarak aldığını söyleyebiliriz. “Asl-ı şeriatın hakikî yolu, gerçek meşru meşrutiyettir.” diyen Bediüzzaman’a göre, meşrutiyetin açılımı cumhuriyet ve demokrasidir. Bu da adalet, meşveret ve kuvvetin kanunda toplanması ilkelerini içermektedir.¹¹ Dolayısıyla meşveret ilkesinin açılımı, meşrutiyetten cumhuriyete, demokrasiye, hukukun üstünlüğüne dayalı demokrasiye kadar uzanmakta, insanların bilgi ve tecrübeleri geliştikçe meşveret de sistemleşmektedir. Ona göre bu ilkenin uzanımının “anayasal demokrasi” diye de adlandırabileceğimiz hukukun üstünlüğüne dayalı yönetimine kadar uzandığını söyleyebiliriz. O şöyle demektedir: “Meşrutiyetin sırrı, kuvvet kanundadır, şahıs hiçtir. İstibdâdın esâsı, kuvvet şahısta olur, kânunu

9- Said Nursî, “Münâzarât”, 29.10- “Onların üzerinde bir zorba değilsin.” (Gaşiye, 88/22.) “...Sen onlara karşı zor kullanacak değilsin...” (Kâf, 50/45.) ayetleri peygamber de dâhil kimsenin toplumun vasisi, bireylerin bekçisi olamayacağını ve kendinde despotluk etme hakkını görmeyeceğini ortaya koymaktadır.

11- Said Nursî, “Divan-ı Harb-i Örfî”, 65; “Tarihçe-i Hayat”, 52.

kendi keyfine tâbî edebilir, hak kuvvetin mağlûbu. Fakat bu iki ruh her zamanda birer şekle girer, birer libas giyer. Bu zamanın modası böyle giydiriyor. Zannolunmasın, istibdat galebe ettiği zaman tamamen hükmünü icrâ etmiş, meşrûtiyet mağlup olduğu vakit mahvolmuş. Kellâ! Kâinatta gâlib-i mutlak hayır olduğundan, pek çok envâ ve şubât-ı heyet-i içtimâiyede meşrûtiyet hükümfermâ olmuştur. Cidâl berdevam, harb ise seccâldir.”¹² “İstibdat tahakkümdür, muâmele-i keyfiyedir, kuvvete istinad ile cebirdir, rey-i vâhiddir, sû-i istimâlâta gâyet müsâit bir zemindir, zulmün temelidir, insâniyetin mâhisidir. Sefâlet derelerinin esfel-i sâfilinine insanı tekerlendiren ve âlem-i İslâmiyeti zillet ve sefâlete düşürttüren ve ağrâz ve husûmeti uyandıran ve İslâmiyeti zehirlendiren, hattâ her şeye sirâyet ile zehrini atan, o derece ihtilâfâtı beyne'l-İslâm ikâ edip, Mûtezile, Cebriye, Mürctie gibi dalâlet fırkalarını tevliid eden, istibdattır.”¹³

Şûra ve meşvereti siyasi alanda kaçınılmaz kılan nedenlerin başında bireylerin sınırlı bilgi, tecrübe ve düşüncelere sahip oluşu gelir. Çok çeşitli ve farklı boyutları olan sosyal ve siyasi sorunlar karşısında tek bir deneyim ve bilgi dağarcığı, tek bir bakış açısı ile bir çözüme ulaşmak doğru değildir. Çünkü beşerî bilgi sınırlı ve izafidir; beşerî bilgilerden yalnızca birinin ‘tek doğru’ sayılması ve insanların bilgi, tecrübe ve yaklaşımlarının dışlanması yanlıştır. Bu yanlıştın önüne meşveret ve şûra ile geçilebilir. Çok boyutlu siyasi meseleler için alternatif çözüm yollarını keşfetmenin ve bunları iyi değerlendirmenin yolu, ehil insanların görüşlerinin mukayesesini yapmak, onların tartışmalarından yararlanmaktır.

Bilgi ve tecrübelerindeki eksiklik, bireysel eğilimler, istekler ve beklentiler hatta önyargular nedeniyle insanlar, inceleme ve düşünme süreçlerinde sık sık yanlışla yönelirler. Şûra ve meşveret, fikirlerin farklı düşünce yolları ve değişik fikirlerle kontrolünü sağlayan bir süreçtir. Bu süreçte farklı bilgi ve fikirler birbirini cerh ve tâdil eder. Bu sürecin sonunda, insanlar, bilgi ve tecrübe eksikliklerinin, düşünce yanlışlarının ve hatalı kararlarının farkına varırlar. Farklı bilgilere sahip tarafların yaptığı tartışmalar sonucunda doğru bir çözüme ulaşmaları kolaylaşır. Bir fikir veya kararın doğruluğu anlaşılır, diğer fikir ve kararların neden yanlış olduğu bilinir. Meşveretin bu özellikleri nedeniyle meşveret yapan insanların hata yapma ihtimali azalır. Nitekim İslam Peygamberi (s.a.v.) istişarede bulunan bir topluluğun isabetli bir görüşte birleşeceğini söylemiştir.¹⁴

İslam medeniyetinde büyük bir ilim ve fikir mirası vardır. Bu mirası iyi anlamak, insanlığın günümüz ilim ve fikir birikiminden yararlanarak geliştirmek ve yenilemek elbette bireyin gücünü aşar. İslamî ilimler, çok sayıda ilmi içerir; bunlar da kendi içinde çeşitli ilim dallarına ayrılır. Bu ilimlerin konusu, gayesi ve sınırları farklı olmakla birlikte aynı zamanda aralarında yakınlığın ve ortak konuların bulunması,¹⁵ farklı ilim dallarında derinleşmiş ilim adam-

Şûra ve meşvereti siyasi alanda kaçınılmaz kılan nedenlerin başında bireylerin sınırlı bilgi, tecrübe ve düşüncelere sahip oluşu gelir. Çok çeşitli ve farklı boyutları olan sosyal ve siyasi sorunlar karşısında tek bir deneyim ve bilgi dağarcığı, tek bir bakış açısı ile bir çözüme ulaşmak doğru değildir.

Çünkü beşerî bilgi sınırlı ve izafidir; beşerî bilgilerden yalnızca birinin ‘tek doğru’ sayılması ve insanların bilgi, tecrübe ve yaklaşımlarının dışlanması yanlıştır. Bu yanlıştın önüne meşveret ve şûra ile geçilebilir.

12- Said Nursî, “Münazarat”, 221.

13- Said Nursî, “Münazarât”, 22.

14- Zemahşerî, el-Keşşaf fi Hakâikit-Tenzili ve ‘Uyûni’l-Ekâvil, Darü’l-Fikir, yer ve tarih yok, I, 474.

15- Fıkah usulü ile usulü’d-din ve kelim, bariz bir örnektir. Husn, kubh, hikmet ve el-Hâkim konuları bu ilimlerde ortaktır. Hatta fıkah usulünde mütekellimün (kelamcılar) yolu ve fukahâ yolundan (meslek) bahsedilir. Fukahâ yolunda, usul kâideleri fıkahın tatbikatından çıkartılır; fıkahın incelediği olaylardan külli kâidelere varılır. Mütekellimün yolunda teşrî usulleri akli istidlalle açıklanır; genel kâideler ortaya konur ve tekil olaylara nasıl uygulanacağı gösterilir.

İslami ilimlerde ortak konulara, hem kelamın hem de fıkahın siyaseti (hilafet, imâmet) konu etmesi örnek verilebilir. Aslında başlangıçta, fıkah amel yanında itikadı da içerecek şekilde düşünülmüş; dinin usulünü teşkil eden akâidi konu edinen ilme “el-fıkhu’l-ekber” denilmiş ve bu adı taşıyan eserler kaleme alınmıştır. Sonraları fıkah, furû’ât kabul edilen ameli konulara münhasır bir ilim olarak düşünülmüştür.

Ayrıca tefsir de kelam ve fıkah gibi ilimlerin ortak alanıdır.

“Zaman-ı sabıkta revâbit-i içtimâ ve levazım-ı taayyüş ve fevaid-i medeniyet o kadar tekessür ve teşaub etmediğinden, bazı kalil adamların fikri, devletin idaresine yarı kâfi gibi idi. Amma bu zamanda revâbit-i içtima o kadar tekessür etmiş ve levazım-ı taayyüş o derece taaddüt etmiş ve semerat-ı medeniyet o kadar tefennün etmiş ki, ancak yalnız kalb-i millet hükmünde olan meclis-i meb’usan ve fikr-i ümmet makamında olan meşveret-i şer’î ve seyf ve kuvvet-i medeniyet menziline bulunan hürriyet-i efkâr o devleti taşıyabilir ve idare ve terbiye edebilir.

larından oluşan heyet çalışmalarını gerektirmektedir. Aynı durum çağımızın sorunları için de geçerlidir. Günümüzde sosyal ve siyasi meseleler, bireyin her yönüyle bilemeyeceği derecede çok boyutlu ve karmaşık bir hâl almıştır. Çok sayıda bilim ve meslek dalını ilgilendiren bu meselelerin alternatif çözüm yollarının bir ilim ve fikir adamınca tüm yönleriyle tecrübe edilmesi de imkânsız gibidir. Oysa farklı bilim ve meslek dallarından uzmanların kongre, sempozyum ve çalıştayları sonucunda, o şûranın katılımcıları, konunun her yönünde ihtisas sahibi gibi olurlar.

Bu nedenle şûra ve meşveret esasıyla işleyen; farklı bilim ve meslek dallarından uzmanların katılımıyla oluşan kurumlar toplumu temsil ederek yönetebilir: “Zaman-ı sabıkta revâbit-i içtimâ ve levazım-ı taayyüş ve fevaid-i medeniyet o kadar tekessür ve teşaub etmediğinden, bazı kalil adamların fikri, devletin idaresine yarı kâfi gibi idi. Amma bu zamanda revâbit-i içtima o kadar tekessür etmiş ve levazım-ı taayyüş o derece taaddüt etmiş ve semerat-ı medeniyet o kadar tefennün etmiş ki, ancak yalnız kalb-i millet hükmünde olan meclis-i meb’usan ve fikr-i ümmet makamında olan meşveret-i şer’î ve seyf ve kuvvet-i medeniyet menziline bulunan hürriyet-i efkâr o devleti taşıyabilir ve idare ve terbiye edebilir. Bu hakikate misal, eski hükûmet-i müstebide, yeni hükûmet-i meşrutadır.”¹⁶ Dolayısıyla, şûra ilkesi, gereğince uygulandığında, sürece katılan birey, başkalarının akıl, bilgi, tecrübelerinden yararlanır; ilim iradeye değil irade ilme tabi olur; yönetim keyfe değil hukuka ve maslahata bağlı olur.

Siyaset, halka yayılan kültür ve irfan zenginliğini, geniş bir ilim ve düşünce birikimini, özel yetenek ve sezgileri gerektirir. Bu nedenle siyaset, toplumsal değişimi yönlendiren kültürel birikimin farkında olmayı; başkalarının bilgi ve düşünce dağarcığından ve zekâsından yararlanmayı gerektirir. İlim ve fikir dünyasındaki ilerlemenin önündeki başlıca engellerden biri taklit ve tek bakış açısı kullanmak; bir anlamda ilmî istibdattır. İlim, otoritedir; âlim ve münevver de sahip olduğu ilimden güç almaktadır. Bununla birlikte Hz. Ali’nin “Doğrusu hak, şahıslarla bilinmez; hakkı bilirsen onun ehlini de bilirsin.”¹⁷ sözü, hakikatin ölçüsünün beşerî otoriteler olmadığını, aksine kişileri değerlendirmede kriterin hakikat olduğunu vurgulamaktadır.

Meşveretin toplumun yararına (maslahatına), hukuka aykırı bir sonuç verme ihtimali, istibdadın insanların hak ve özgürlüklerini ihlal ve hukuku çiğneme tehlikesi karşısında yok hükmündedir.

Şûra ve meşveret sosyal bir ilke olarak siyasi alanda çeşitli açılımlara sahiptir. Bunların ilki meşrutiyettir. Bediüzzaman’a göre meşrutiyet, “... Onların işleri de kendi aralarında şûra ile dir...”¹⁸ ve “...(Yapacağım) işlerde onlara da danış...”¹⁹ âyetlerinin tecellîsi ve meşveret-i şer’iyedir. Meşrutiyette gücün yerini hak alır, meşrutî düzenin kalbi mârifettir, lisânı muhabbettir, akli kânundur, şahıs değildir.

Sorumluluk ve yetkilerin paylaşımı amacı ve ortak karara varma yolu olarak şûra ve meşveret ilkesinin, çeşitli yansımaları vardır. Bu yansımalar, insanların bilgi ve düşünce düzeyi yükseldikçe daha netleşmektedir. Bediüzzaman da şûra ve meşveretin, istibdadın alternatifini olduğunu; istibdattan uzaklaşan yönetim biçimlerinin de şûra ilkesinin uygulamaları olduğunu söylemiştir.

16- Said Nursî, “Divan-ı Harbi Örfî”, 85.

Kâdi Abdulcebbar, el-Muğnî fî Ebvâbi’t-Tevhid ve’l- ‘Adl, Kahire, 1963, XII, 171.

17- Şûra, 42/38.

18- Al-i İmran, 3/159.

Onun nazarında meşrutiyet, cumhuriyet ve demokrasi sırasıyla bu ilkelerin uygulama biçimleridir. Yani siyasi düzen geliştikçe bu ilkenin daha iyi uygulama biçimleri ortaya çıkmaktadır.

Şurâ ilkesi, toplumun (hukukla kayıtlı) hâkimiyetinin önünü açan yoldur. Bu konuda Bediüzzaman, “Evet, meşrutiyet hâkimiyet-i millettir; siz dahi hâkim oldunuz. Umum akvâmın sebep-i saadetidir; siz de saadete gideceksiniz. Bütün eşvâk ve hissîyât-ı âliyei uyandırır; uyku bes, siz de uyanınız.”²⁰ demektir. Siyasi iktidarın halk tarafından belirlenmesi, “egemenlik” ile “siyasi iktidarı” birbirinden ayırt etme anlamına gelir. Bu da siyasi gücün sınırlanmasının yolunu açar, keyfiligi önler.

Demokrasinin gerçekleşmesinin birçok referansa bağlı olduğu düşünüldüğünde, şûra ile demokrasi veya cumhuriyet kavramları arasındaki ilgi ve benzerlikler olsa da, şûranın demokrasiyle özdeş olduğu söylenemez. Şûra ilkesi, bir yönetim biçimi olarak demokrasinin alternatifi olarak düşünülemez. Demokrasi, yetersizlikleri, -onu demokrasi yapan- doğasındaki çelişkileri ve insanlığa yararları ile her zaman tartışılacak bir yönetim biçimidir. Şûra ise en iyi nasıl uygulanabileceği üzerinde durulması gereken bir ilkedir. Meşrutiyet, cumhuriyet ve demokrasi onun çeşitli uygulama biçimlerini içerir. Bugün artık demokrasinin yetersizlikleri ve doğasındaki çelişkileri ile insanlığın ulaşabildiği en iyi yönetim biçimi olduğu düşüncesi baskın hâle gelmiştir. Demokrasi, çoğunluğun neyi irade ettiğinin tespit edilmesinden ibaret değildir. O, kuvvetler ayrılığı, hukukun üstünlüğü gibi kavramları temel alan bir yönetim biçimidir. Kuvvetler ayrılığı ve hukukun üstünlüğü, Müslüman siyaset geleneğinde izdüşümlerini gördüğümüz, İslam’ın hedeflediği adaleti gerçekleştirmede daha başarılı olan ilkelere. Dolayısıyla şûra, hukukun üstünlüğü, -yargının güdümsüz olmasını da gerektiren- yargının tarafsızlığı gibi ilkeler, Müslüman zihniyetini demokrasiye benimsemeye yönlendirmektedir. Bu, demokrasinin mükemmel olmasından değil, insanlığın ulaşabildiği en iyi yönetim biçimi olmasından dolayıdır.

Demokrasi, sadece çoğunluğun siyasal iktidarı belirleyebilmesinden ibaret değildir. O, aynı zamanda kuvvetler ayrılığı ve hukukun üstünlüğüne dayanan, insan haklarını anayasa ile güvence altına alan, anayasada devlet organlarının yetki ve faaliyet alanlarının tespit edildiği bir yönetim biçimidir. Şûranın uygulama biçimlerine ilişkin İslam âlimlerinin belirttiği kayıtlamalar ile demokrasinin hukukun üstünlüğü ilkesi arasında paralellik vardır. İslam hukukun üstünlüğünü bir ilke olarak belirler ve şûra da bu ilkeyle kayıtlanır.

Siyasi iktidar sınırı bir otoriteye sahip olduğu gibi bu otoritenin kullanılımı da belli amaçlara yöneliktir. Siyasi gücün iradesi yasa yerine geçemez; aksine yasalar, onun iradesini sınırlandırır. Dolayısıyla siyasi iktidar, yasalar çerçevesinde icraatta bulunur. “Kavmin seyidi, hizmetkârıdır.”²¹ hadisi, yöneticiliğin hâkimiyet ve benlik için tahakküm âleti değil, millete bir hizmetkârlık anlamına gelen bir ilke olduğunu vurgular. Öyle ki, demokrasi ve vicdan hürriyeti İslamiyet’in bu esasına dayanabilir. Çünkü kuvvet kanunda olmazsa şahsa geçer. İstibdad, mutlak keyfi olur.²² Siyasi gücün hukukî ilkelerle belirlenmesi ve hukukla kayıtlanması, hukukun üstünlüğüne dayalı bir yönetimi öne çıkarır.

Yasama ve Şûra

Burada yasamanın yönetime ait bir “egemenlik yetkisi” değil “ideal olanı

Şûra, hukukun üstünlüğü, -yargının güdümsüz olmasını da gerektiren- yargının tarafsızlığı gibi ilkeler, Müslüman zihniyetini demokrasiye benimsemeye yönlendirmektedir. Bu, demokrasinin mükemmel olmasından değil, insanlığın ulaşabildiği en iyi yönetim biçimi olmasından dolayıdır.

20- Said Nursi, “Münazarât”, 23.

21- el-Mağribî, Câmîü’ş-Şeml, I, 450, Hadis no: 1668; el-Aclûni, Keşfü’l-Hafâ, II, 463.

22- Nursi, “Beyanat ve Tenvirler”, 232.

İslam fikhında hükümlerin tespitinde dayanılan bir delil olarak icmanın siyasi alana izdüşümü, başta kanunlaştırma olmak üzere yönetim alanında meşverete dayanmaktadır. İcmanın fıkıhta delil oluşuna delil olarak gösterilen “Ümmetimin hata üzerinde birleşmez.” hadisini şûranın gerekliliğini, hatta şûra kararının bağlayıcı olması gerektiğini temellendirmek için de kullanabiliriz.

keşf”e yönelik içtihat ve kanunlaştırma çalışmalarından ibaret olduğuna dikkat çekilmelidir. Belli hukukî ilkeler ve yöntemlere bağlı kalarak ideal olanı keşif, ilmî ve fikrî bir faaliyettir (içtihat). Bu gerçek yasamanın, siyasi gücün, iradeden ayrıştığı anlamına gelir. İslam tarihinde de içtihat, siyasi bir hak ve yetki olarak görülmemiş; ilmî yeterliliğe bağlı sivil bir faaliyet olmuştur. Aynı şekilde İslâm hukuku (fıkıh) da bir ‘hukukçular hukuku’ örneği oluşturmuştur. Devletin yasama alanındaki rolü, içtihatlardan hareket eden ilmî bir faaliyet olarak kanunlaştırma çalışmalarıdır. Yukarıda anlatılan nedenlerden dolayı da günümüzde karşılaşılan kimi sorunların çözümüne yönelik içtihat ve kanunlaştırma faaliyetlerinde şûra yönteminin izlenmesi bir gerekliliktir. Bediüzzaman Said Nursî de eski devirlerle çağımızı karşılaştırarak bu konuda şunları söylemektedir: “Eskiden hâkim bir şahs-ı vâhit idi. O hâkimin müftüsü de onun gibi münferit bir şahıs olabilirdi, onun fikrini tashih ve ta’dil ederdi. Şimdi ise, zaman cemaat zamanıdır. Hâkim, ruh-u cemaatten çıkmış, az mütehasıs (duygularına kapılmayan), sağırca (tenkitleri olgunlukla karşılayan), metin bir şahs-ı mânevîdir ki, şûralar o ruhu temsil eder. Şöyle bir hâkimin müftüsü de ona mücanis (aynı cinsten) olup, bir şûra-yı âliye-i ilmiyeden tevellüt eden bir şahs-ı mânevî olmak gerekir.”²³

Bu noktada şûra ile bir delil olarak icma kavramı arasındaki ilişkiye değinmek yararlı olacaktır. Bu konuda Bediüzzaman şunları söylemektedir: “Müfessir-i azîm olan zamanın taht-ı riyasetinde, her biri bir fende mütehasıs, muhakkikîn-i ulemadan müntehap bir meclis-i meb’usan-ı ilmiye teşkiliyle, meşveretle bir tefsiri telif etmekle sair tefasirdeki münkasım olan mehasin ve kemâlâtı mühezzebe ve müzehhebe olarak cem etmelidirler. Evet, meşrutiyettir; her şeyde meşveret hükümfermâdır. Efkâr-ı umumiyeye dahi didebandır. İcma-ı ümmetin hücciyeti buna hüccettir.”²⁴ Dolayısıyla, İslam fikhında hükümlerin tespitinde dayanılan bir delil olarak icmanın siyasi alana izdüşümü, başta kanunlaştırma olmak üzere yönetim alanında meşverete dayanmaktadır. İcmanın fıkıhta delil oluşuna delil olarak gösterilen “Ümmetimin hata üzerinde birleşmez.”²⁵ hadisini şûranın gerekliliğini, hatta şûra kararının bağlayıcı olması gerektiğini temellendirmek için de kullanabiliriz. Fıkıh’taki “Rey-i cumhur budur, fetvâ bunun üzerindedir.” yaklaşımı, günümüz demokrasilerinde yaşamayı üstlenen millet meclisindeki oy çoğunluğunun benzeridir.²⁶ Günümüz şartlarının meşrutisi, hatta demokratik bir sistemi gerektirdiğini vurgulayan ve “Asl-ı şeriâtın hakikî yolu, gerçek meşru meşrutiyettir.” diyen Bediüzzaman’a göre, meşrutiyetin açılımı cumhuriyet ve demokrasidir. Bu da adalet, meşveret ve kuvvetin kanunda toplanması ilkelerini içermektedir.²⁷ Elmalılı’ya göre de şûra müzakereleri (görüşmeleri) icmâ meselelerinin aslını teşkil eder.”²⁸

Burada icma’, bir nassın yorumu ve içtihat ile ilgili olup, tek başına hüküm kaynağı veya yasama yolu olamayacağı belirtilmelidir. Dolayısıyla nass türünden dayanağı (senedi) olmayan; terk ya da fiil türünden talep içeren bir kural, üzerinde mutabakat olsa bile dinî bir hüküm sayılamaz. Aslında, hukukun üstünlüğü ilkesinin yasama alanındaki işlevi tam bu noktadadır: Toplumun fikir birliğinin, hukukî ilkelerin, insan hak ve özgürlüklerinin önüne geçmesini önler. Örneğin, bir hakkın kullanımını (bir emir veya yasakla) sınırlayan bir nass

23- Said Nursî, “Sünuhât”, 51.

24- Said Nursî, “Muhakemat”, 20.

25- İbn Mace, Fiten, 8.

26- Nursî, “Münazarat”, 120.

27- Nursî, “Divan-ı Harb-i Örfî”, 65; “Tarihçe-i Hayat”, 52.

29- Yazır, Elmalılı M. Hamdi, Hak Dini Kur’an Dili, İst. (Azim Dağtım), VII, 30.

mevcut değilse o konudaki görüş birliği, başka bir ifadeyle nassa dayanmayan bir görüş birliği, dinî bir hüküm olarak ibâhayı kaldıramaz; hak ve özgürlükleri askıya alamaz, onların özüne dokunamaz. Ancak, belli bir zaman diliminde toplumun maslahatının ne olduğunu veya neyin daha adil olduğunu belirler.

Kanaatimizce, icmâ' belli bir tarih diliminde bir toplumun kendi sosyal-kültürel ve siyasal koşulları içerisinde âlimlerin genel itibariyle vardıkları bir konsensüstür. Bu konsensüsün önem ve işlevi, söz konusu toplumsal ortamda, âlimlerce dinî ilkelerin ve nassların nasıl anlaşıldığı veya nasıl anlaşılması gerektiğini göstermesidir. İcmanın nassın nasıl anlaşılması gerektiğini göstermesi, bir nass hakkında görüş birliğine varılan tefsirin doğruluğu temel varsayımından hareket edileceği anlamına gelir. Bu demektir ki, kesin bir delille yanlış olmadıkça icma geçerli görüş olarak kalacaktır. Dolayısıyla icmâ, bir toplumda nassın nasıl somutlaşacağını, sistemin yapı ve işleyişine nasıl yansıtacağını göstermesidir. Devletin faaliyeti dışında oluşan icmâ, devletin yasama faaliyetine yön verecek ve devletin yasama faaliyetinde de geçerli bir yöntem olacaktır.

Önemli bir nokta da icmânın özerk değil de nassa aykırılık taşımaması gereken bir norm şeklinde görülmesi, hukukun üstünlüğünün gereğidir. Buradan şûranın da hukukî ilkelerle kayıtlı olması gerektiği, sübûtu ve delâleti kat'î hukukî normlara aykırı olamayacağı sonucuna ulaşabiliriz. Bu anlayıştan uzaklaşılması hâlinde şûra sonucunda istibdada yol açan kararlar da çıkabilir. Bu durumda, Bediüzzaman'ın istibdatın bir kişiden bir gruba yayılması olarak açıkladığı bir durum ortaya çıkar. Bu konuda Bediüzzaman'ın ifadeleri şu şekildedir: "Acaba müstebid yalnız bir şahıs mı olur? Müteaddid şahıslar müstebid olmaz mı?" sorularını yöneltir ve cevabını kısa ve net olarak verir: "Bence, kuvvet kanunda olmalı, yoksa istibdad münkasım olmuş olur. Ve komitecilikle tam şiddetlenir."²⁹ Hukukun üstünlüğü ilkesi, bu durumu önlemeye yöneliktir.

Toplum Maslahatının Tespit ve Temini

İslam açısından yönetim maslahata bağlıdır; yönetilenlerle ilgili her tasarruf maslahata dayanmalıdır. Bu, daha geniş bir içeriğe sahip hukukun üstünlüğü esası içinde mündemiç; hukukun imkân verdiği farklı tasarruflardan hangisinin tercih edileceği konusunda belirlediği bir kıstastır. Bu kıstas, halkın görüş ve iradesine siyasette temel unsurlardan biri olarak yer vermeyi gerektirir.

Siyaset söz konusu olduğunda, topluma ait yetkiler iki noktada yoğunlaşır:

- Yöneticinin seçimi ve yönetimin denetimi, değiştirilmesi ve azli
- Üst ilkeler dışında, yönetimde insanların maslahatını gerçekleştirecek

düzenlemelerin tespiti

Şura topluma ait bu yetkilerin teyidini sağlayan; medeniyet alanındaki ilerlemeyle farklı açılımlara sahip olan bir ilkedir.

Yönetim, toplumun isteminin aksine kendince belirlediği bir kamu yararı ve millî menfaat adına tasarrufta bulunamaz. Bu noktada şûranın önemli bir rolü de bir konuda toplumun yararının ve bunu gerçekleştirecek çeşitli alternatiflerin belirlenmesi ve en uygun uygulamanın karara bağlanmasıdır. Bu nedenle, bireylerin kendi gelecekleri hakkında söz sahibi olmalarına imkân veren, halkın yönetimden büsbütün tecrit edilmesini önleyen şûra, yönetim ile halk arasında köprüler kurmaya, dolaylı olarak sivil toplumun rolünü genişletmeye katkı sağlamaktadır. "Heyet-i içtimaiyenin hayatını koruyan intizamın en bü-

Şûranın da hukukî ilkelerle kayıtlı olması gerektiği, sübûtu ve delâleti kat'î hukukî normlara aykırı olamayacağı sonucuna ulaşabiliriz. Bu anlayıştan uzaklaşılması hâlinde şûra sonucunda istibdada yol açan kararlar da çıkabilir. Bu durumda, Bediüzzaman'ın istibdatın bir kişiden bir gruba yayılması olarak açıkladığı bir durum ortaya çıkar. Bu konuda Bediüzzaman'ın ifadeleri şu şekildedir: "Acaba müstebid yalnız bir şahıs mı olur? Müteaddid şahıslar müstebid olmaz mı?" sorularını yöneltir ve cevabını kısa ve net olarak verir: "Bence, kuvvet kanunda olmalı, yoksa istibdad münkasım olmuş olur. Ve komitecilikle tam şiddetlenir."

30- Said Nursi, "İşarätü'l-İcaz", 49.

Meşveret ve şûranın insanın kemale yönelmesinin bir sonucu olduğu ve onun kemaline ve medenileşmesine katkı sağladığı söylenebilir. Said Nursi de meşveretin gerekliliğini "...tam insan olunuz." diyerek vurgular

yük şartı, insanların tabakaları arasında boşluk kalmamasıdır.”

İstişare sürecinin önemli bir yararı da bireyin menfaatleri ile toplumun maslahatları arasında dengenin daha kolay kurulmasını sağlamasıdır. Adam Shmith ‘görünmez el’ tarafından yönlendirilen piyasa içinde bireysel menfaatler peşinde koşarken aynı zamanda kamu için de en yararlı olanı sağlayacak girişimlerde bulunduğunu belirtir. İktisadi krizlerin yanlışladığı bu nazariyenin aksine gerek iktisatta gerekse siyaset ve sosyal hayatta kişinin bireysel menfaatleri ön planda tutması hem birey hem de toplum için yıkıcı olabilir. Aslında “görünmez el” birey-toplum zıtlaşmasından değil birlikten yanadır. Dolayısıyla kişi, şahsi menfaatlerini ön planda tutmamalı, milletine öncelik vermelidir. Çünkü şahsi menfaatler, anlaşmazlıkları, çatışmaları, kargaşayı beraberinde getirir ve gücün zayıflamasına yol açar. Oysa milletin ve ümmetin menfaatleri için çabalamak, yardımlaşma ve iyilikte yarışmaya zemin hazırlar. Güç birliğini ve zaafın giderilmesini sağlar. Milletin ve ümmetin maslahatları gerçekleştikçe aslında bireyin de ihtiyaçlarını karşılayacağı kaynak güçlenmiş olur. Kişisel menfaatler, dayanışma ortamında nispeten nizasız karşılanabilir.

Sivil (Medeni) Toplumun Gereği

İnsanın sosyal bir varlık oluşunun bir tezahürü, kendini düşünmekten toplumu düşünmeye geçmesi; kendi görüşlerini toplumda ifade edebildiği gibi bir arada yaşadığı insanlarla empati kurabilmesi, onlara, onların duygu ve düşüncelerine değer vermesi, farklı düşünceleri dinlemeye, anlamaya ve onları kabule hazır olmasıdır. Yani istibdat ben-merkezci bir yaklaşımken meşveret ve şûra sosyal ve medeni bir haslettir. Geniş çerçevesiyle sivil toplumun bir özelliğidir.

Kendini düşünmek, doğaldır; ancak başkalarını düşünmemek yabani ve gayr-i medenidir. İstibdatta, yalnızca kendini görme; hakları ve sorumluluklarıyla bir âlem her bireyin olduğunu göz ardı edip öteki bireyleri kendi âlemi için birer metadan ibaret saymaya meyli vardır. Bu nedenle meşveret ve şûranın insanın kemale yönelmesinin bir sonucu olduğu ve onun kemaline ve medenileşmesine katkı sağladığı söylenebilir. Said Nursi de meşveretin gerekliliğini “...tam insan olunuz.” diyerek vurgular.³¹

Şûra, ortak değerler etrafında birleşen bireylere ve topluluklara, onların tecrübe, fikir ve istemlerine değer vermenin bir gereğidir. Topluluklar da insanların geleceğini ilgilendiren konularda karar alma sürecinde rol alması, onların toplumsal uzlaşıda rol alması demektir.

Günümüzde insan haklarının kolektif olarak kullanımı giderek yaygınlık kazanmıştır. İfade özgürlüğünün kitle iletişim araçlarıyla, siyasi özgürlüklerin partiler ve demokrasinin başka kurumları içinde yer alarak kullanılması, bunun bariz örnekleridir. Bireylerin medeni bir ihtiyaç olarak sivil toplum teşkilatlarının; sendikalar, vakıflar ve derneklerin çoğalması, insanların seslerini duyurabilmek için çok farklı fikir ve tutumlara sahip insanların ortak bir amaç için araya gelmeleri, şahs-ı vahitin çağımızdaki durumunu gösteriyor. Aslında günümüzde aşırı bireyselleşmenin sonucunda birey yalnızlaşmış, güçsüzleşmiştir. Bu olgu, insanların bireyselliklerinden vazgeçmemekle birlikte Bediüzzaman’ın şahs-ı manevi dediği çeşitli topluluklar içinde yer almalarını; haklarını etkili biçimde kullanabilmesi, onları kolektif olarak (grup içinde grupla birlikte) kul-

31- Said Nursi, “Münâzarât”, 23.

32- Said Nursi, “Münâzarât”, 24.

lanmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla bireyin gücü, cemaatler ve topluluklar içinde yer aldığı katlanmaktadır. İki “1” in yan yana geldiğinde “11” olması gibi. Şura, hem bireyin irade sahibi olmasını hem de iradesi gücünün katlanmasını sağlamaktadır.

Kısaca, meşveretin bireyin ve sivil toplumun güçlenmesine de önemli ve olumlu etkileri vardır. Çünkü bu ilke, herkesi bir padişah hükmüne getirir, insâniyetin esası olan cüz’-ü ihtiyârı temin eder, âzâd eder.³²

Özet

Şûra, toplumsal hayatın her yönünü kapsayan bir ilkedir. Onun sosyal ve kültürel alanda çeşitli uygulamaları olduğu gibi siyasette de ihmal edilmemesi gereken açılımları vardır. Bu nedenle o, çekirdek bir ilkedir.

İstibdat, yönetimin halka yabancılaşmasına yol açarken, onu dışlayan şûra, yasama ve yürütmedeki tekeli kaldırıp insanların katılım haklarını kullanabilmelerini sağlama amacına yöneliktir. Esasında şûranın bir gereklilik oluşu, her bireyin toplumda yaşanan sorunlara karşı duyarsız kalmama konusunda dinî ve ahlakî açıdan bireysel sorumluluğunun da bir gereğidir.

Şura ilkesinin uzanımları, toplumun kendine temsilci yapmadığı bir kişi veya grup kendi başına toplum adına karar vermesini önlemeye yöneliktir. O, bir kişinin toplumdaki almadığı bir yetkiyi toplum adına kullanmasını önler. Siyasi iktidarın hukuk çerçevesinde halkın maslahatına uygun bir şekilde işlemesini, yasamanın toplum için en ideal olanın keşfine zemin hazırlar. Bireyi ve sivil toplumu güçlendirir.

Anahtar Kavramlar:

İslam, şûra, hukuk, ilim, demokrasi.

Abstract

Counseling is a principle that covers every aspect of life. As it has various practices in social and cultural areas, it has expansions that shouldn't be neglected in politics as well. While despotism opens the way to alienation to people, counseling which rules out despotism aims at providing people using their rights of participation by removing the monopoly over legislation and execution. In fact the necessity of counseling is also a requirement of individual responsibility from religious and moral points of view against the insensitivity to the problems experienced in society. The extensions of the principle of counseling are intended towards preventing the individuals' or groups' giving decisions in the name of the society, who haven't elected them as their representatives. It prevents an individual from exercising an authority which s/he has not received from the society. It paves the way for political government to operate in accordance with the law for the benefit of the people and for the legislation to discover the ideal for the society. It strengthens the individual and the civil society.

Key Words

Islam, counseling, law, science, democracy

Şûra, toplumsal hayatın her yönünü kapsayan bir ilkedir. Onun sosyal ve kültürel alanda çeşitli uygulamaları olduğu gibi siyasette de ihmal edilmemesi gereken açılımları vardır. Bu nedenle o, çekirdek bir ilkedir.